

Convivència intercultural i educació antiracista: una reflexió després de trenta anys de treball en el sistema educatiu amb alumnat gitano

Jesús Salinas, membre de l'Associació d'Ensenyants amb Gitanos

«L'educació és l'instrument, probablement menys violent, si és possible, de què es val la cultura dominant per imposar-se, per propagar la seva particular visió del món, per desenvolupar la seva particular jerarquia de valors. La col·lisió amb altres cultures minoritàries, i més si són marginals o excloses com ho és la cultura gitana, es fa inevitable.»

Antonio Carmona

«El discurs antiracista ha de renéixer d'alguna cosa més que de contradir el discurs racista: ha d'anar als fets. Perquè, d'una altra manera, s'allunya de les persones i els comportaments mentre es balanceja en un discurs caduc.»

Teresa San Román

Sobre el racisme i l'antiracisme

«Allò a què podem arribar a ser junts és prioritari a allò que som.»

McLaren

Un intent de resum

Al principi molestava la diversitat dels gitanos i la van perseguir fins a convertir-los en marginats i exclosos. Ara són una minoria ètnica marginada que pretenem que deixi de ser-ho utilitzant els recursos d'un estat de benestar social en recessió i integrador.

El nostre sistema educatiu és l'eina més eficaç per a la seva aculturació, té un currículum etnocèntric de cultura unívoca que folkloritza les altres diversitats culturals que poblen les nostres escoles.

La idea d'interculturalitat és un concepte utòpic i buit en el nostre sistema educatiu. Hi ha un abisme entre el desenvolupament del concepte (assassinat per un desenvolupisme excessiu i academicista que l'ha convertit en matèria universitària i l'ha devaluat perquè l'accepti la societat majoritària) i les poquíssimes pràctiques, veritablement interculturals, que es donen dins de les aules.

Sense un sistema educatiu en el qual es desenvolupi de manera natural l'educació intercultural, com a eix transversal dels seus continguts curriculars, encara és més difícil pensar en el desenvolupament d'una educació antiracista, que té múltiples problemes a l'hora de la seva pròpia definició, més encara d'un desenvolupament consensuat i únic. L'educació antiracista comporta una posició ideològica dels equips educatius, dins del seu projecte educatiu de centre. En definir l'antiracisme com un dels signes d'identitat del seu projecte educatiu, estan obligats a una certa bel·ligerància i militància.

Pensant en els nostres conciutadans gitanos, ens adonem que sobre seu s'ha construït un prejudici-estereotip, un rebuig com a grup, a través de sis segles, durant els quals s'han dictat més de 250 pragmàtiques reials, ordres, normes,

etc., que persegueixen la seva diversitat cultural. Tot això ha contribuït a crear aquest concepte estereotipat i ple de prejudicis sobre els gitanos en la societat majoritària que, com un àtom que es desclou per les lleis nuclears, mantindrà la seva opinió letal i el seu rebuig durant milers d'anys. Això serà així si no som capaços d'implantar, començant pel nostre sistema educatiu, una educació antiracista, pràctica i creïble, recolzada sobre un canvi d'actitud de la societat majoritària (i no són aquests els millors temps).

També hi ha la qüestió contrària des del món gitano. El seu prejudici i oposició a la cultura majoritària, als *païos*, *gadjes*, *busnos...*, és tan arrelada i radioactiva com la que es té sobre ells. Necessiten, tant com la resta de l'alumnat, una escola intercultural i antiracista per canviar d'actituds i construir una cultura escolar comuna, debatuda i convinguda, respectuosa amb les cultures, fins al límit que estableixen els drets humans.

Per dur a la pràctica aquestes idees interculturals ha estat necessari:

- Una reflexió i un debat dins de tot el claustre i amb la comunitat educativa.
- Una estabilitat dels equips pedagògics.
- L'obertura dels centres educatius a la seva comunitat educativa, al barri, als moviments socials, veïnals i gitanos.
- La implicació necessària de les institucions: Ajuntament (Serveis Socials, Habitatge, Sanitat, etc.), Educació (inspecció, recursos, normatives, etc.), etc. La consolidació del projecte educatiu dins d'un pla d'entorn, de desenvolupament comunitari, que inclogui l'escola amb la resta de la ciutadania.
- La introducció d'un marc teòric (políticament correcte) en les últimes lleis d'educació.

Algunes consideracions de les pràctiques i materials que possibiliten la interculturalitat i amb això donen entrada a l'educació antiracista:

- Ús i abús dels llibres de text. El tractament de la diversitat cultural als llibres de text. Referències explícites sobre els gitanos.
- Materials i propostes didàctiques per introduir la cultura gitana en els currículums educatius. El valor i la necessitat dels materials específics de cultura gitana.
- Metodologies que ens han resultat més adequades per desenvolupar l'educació intercultural i antiracista: metodologies cooperatives, d'interacció, d'estil socioafectiu, d'estil comunicatiu, de diversificació.
- Models d'organització del projecte educatiu que ens han resultat més possibilistes: agrupacions flexibles, comunitats d'aprenentatge, plans d'entorn (que afecten totes les escoles i instituts d'ensenyament superior del barri), etc. (molt pocs etcèteres).